

Om värdelagen

av Che Guevara 1963

När alla produkter har priser som i förhållande till varandra är annorlunda än på den kapitalistiska marknaden, så skapas ett nytt prisetförhållande som inte kan jämföras med världsmarknadens. Hur ska vi göra för att priserna ska överensstämma med värdet? Hur ska vi medvetet kunna hantera värdelagen för att uppnå jämvikt mellan å ena sidan de merkantila tillgångarna och å andra sidan rimliga prisetförhållanden? Det är ett av de allvarligaste problemen som den socialistiska ekonomin ställs inför.

Det vill säga att det är inte värdelagen i sig som vi ifrågasätter. Den lagen har nått en högt utvecklad verkningsgrad inom den kapitalistiska marknaden. De förändringar som införs på marknaden när produktionsmedel och distribution övergår i samhällelig ägo, medför också förändringar som gör det svårare att bedöma värdelagens inverkan.

Vi anser att värdelagen reglerar marknadsförhållandena inom kapitalismen. När marknaden snedvrids av ett eller annat skäl så rubbas också värdelagens inverkan.

Hur detta sker har inte studerats på samma grundliga sätt som Marx studerade kapitalismen. Han och Engels förutsåg inte att övergångsskedet skulle kunna inträffa i ekonomiskt efterblivna länder, och därför studerade de inte, eller beaktade inte vad som skulle utmärka ekonomin vid ett sådant tillfälle. (...)

Vi anser inte att en produkts överförande från en verkstad till en annan, från ett företag till ett annat inom ett utvecklat budgetfinansieringssystem kan anses innebära ett bytesförhållande. Det som sker är bara att nya värden tillskapas eller tillförs produkten genom arbete. Låt oss vara överens om att med vara mena en produkt som byter ägare i ett bytesförhållande. Då kan produkten, om den förblir inom den statliga ägda fabriksvärlden där budgetfinansieringssystemet råder och alltså inget ägarbyte sker, bara bli vara när den kommer ut på marknaden och övergår i brukarnas händer. (...)

Vi inser att under viss tid behöver

kapitalismens begrepp finnas kvar och att man inte på förhand kan bestämma hur länge. Men det som utmärker en övergångstid är att samhället gör sig av med sina gamla bindningar för att snabbt träda in i ett nytt skede. Inriktningen bör enligt vår uppfattning vara att så kraftfullt som möjligt avskaffa de gamla företetserna, som t.ex. marknaden, pengarna, och följaktligen de materiella drivkrafterna, eller rättare sagt de förhållanden som framkallar dem. Annars skulle ansatsen att bygga socialismen i ett efterblivet samhälle vara ett misstag och ledarna borde rätta till misstaget och ägna sig åt att befästa alla övergångssamhällets särdrag. Kvar skulle bara bli att fördela inkomsterna i enlighet med arbete och försöka avskaffa människans utsugning av människan som grund för det nya samhället. Det verkar vara en låg ambition i förhållande till den jättelika förändring av medvetenheten som behövs för att genomföra övergången, en förändring som bör genomföras mångsidigt inom alla områden, inom utbildning och socialistisk moralbildning, och riktas mot den individualistiska påverkan som de direkta materiella drivkrafterna utövar på samvetet och bromsar människans utveckling som samhällsvarelse.

För att sammanfatta våra uppfattningar: Vi anser att värdelagen till en del gäller, genom det som finns kvar av det merkantila samhället, och avspeglas i det utbyte som sker inom samhället mellan tillverkare och brukare. Vi tror att framför allt i ett samhälle med utvecklad utrikeshandel som vårt, bör värdelagen erkännas på det internationella planet som ett faktum som styr handelsutbytet även inom det socialistiska lägret. Och vi understryker behovet att föra upp denna handel med länder med nya samhällsformer till högre nivåer, för att undvika att bytesförhållandena medför att skillnaderna fördjupas mellan de utvecklade länderna och de mest eftersatta. Det vill säga att det är nödvändigt att hitta former för handelsutbyte som möjliggör finansiering av industriinvesteringar i utvecklingsländerna, även om det går emot de

priserförhållanden som råder på den kapitalistiska världsmarknaden. Det skulle möjliggöra en mer jämlik utveckling inom det socialistiska lägret, slipa av motsättningar och stärka den proletära internationalistiska andan. Det nyligen slutna avtalet mellan Sovjetunionen och Kuba är ett exempel på vad som kan göras på den vägen. Vi bestrider möjligheten att på ett medvetet sätt använda värdelagen när det inte finns någon fri marknad som i sig uttrycker motsättningen mellan tillverkare och brukare. Vi bestrider att varubegreppet kan användas i förhållandet mellan statliga företag, och vi betraktar alla företag som

delar i det enda stora företaget som är staten – även om det ännu inte är så i vårt land. Värdelagen och planen är två begrepp som förenas av en motsättning och dess lösning: Vi kan säga att planhushållningen är det socialistiska samhällets sätt att vara, som definierar det och den punkt där människans medvetenhet äntligen nått så långt att hon kan länka in ekonomin mot sitt slutmål; människans fullkomliga frigörelse inom det kommunistiska samhällets ram.

Översättning: Eva Björklund